

STAALWATERBRONNEN – 1892

Kleine advertenties in onze dagbladen bieden heden een scala van therapieën aan, die ons geestelijk en lichamelijk welzijn beogen, Maar onze voorouders wisten op dit gebied al van wanten. Wat blijkt bij de in 1892 opgerichte “Naamloze Vennootschap Maatschappij tot Exploitatie van Staalwaterbronnen, gevestigd te Haarlem”. De Maatschappij is aangegaan voor een periode van 99 jaar vanaf 30 juni 1892. Het maatschappelijk kapitaal was *f* 335.000,— verdeeld in aandelen van *f* 1000,— die splitsbaar waren in twee halve aandelen van *f* 500,— of in vier kwart aandelen van *f* 250,—. Voorts zijn uitgegeven 67 oprichtersaandelen.

In 1883 kwam de Haarlemmer Veenendaal achter het bestaan van een staalwaterbron in de in 1852 drooggemalen Haarlemmermeer in de buurt van het dorpje Vijfhuizen. Ongeveer dertig jaar daarvoor was ter plekke een put gegraven voor drinkwater. Op een diepte van zeven meter knalde opeens het water omhoog. Met veel moeite lukte het dit water te lozen op een sloot.

Na onderzoek in 1883 bleek dat de kwaliteit van dit water zich kon meten met die van andere staalwaterbronnen in Europa. Het had een zeer heilzame werking, een temperatuur van 11 graden Celcius en was rijk aan zouten en ijzer. Ieder etmaal leverde de bron 50.000 liter water. De eerste naam die aan deze bron gegeven werd was “Wilhelmina-Bron”.

Er werd een comité opgericht om de bron te exploiteren ten behoeve van zieke en zwakke burgers. In dit comité had ook zitting Jhr. H. Teding van Berkhout, Directeur van de Haarlemsche Bankvereniging (deze bank werd later overgenomen door De Twentsche Bank N.V., een voorloper van wat nu de ABN-AMRO Bank heet).

Het bronwater, eerst verkocht per fles, bleek een voortreffelijk medicijn te zijn tegen bleek- en vetzucht, bloedarmoede en maag- en darmklachten. Maar het comité wilde meer - wilde Haarlem “opstoten in de vaart der volkeren” en in 1894 werd begonnen met de bouw van een Brongebouw.

In het Frederikspark, vlak bij de Haarlemmer Hout, verrees een monumentaal pand in neo-renaissance stijl. De breedte van 19 meter, de lengte 22 meter. Een kuuroord met een zaal voor concerten en toneel, een biljartkamer, damessalon, conversatiezaal en omzoomd door veranda's. Er achter kwamen een drinkhal en een badhuis met gymnastiekzaal. In het park tenslotte stond een muziektent. Gelijktijdig werden er buisleidingen aangelegd voor transport van het bronwater vanuit de Haarlemmermeer.

In 1895 werd het brongebouw geopend. Een jaarabonnement kostte *f* 10,—. Er waren feestredes - o.a. van het Tweede Kamerlid Frans Lief tinck - en fanfares (Kon. Militaire Kapel).

Ze konden, naar al spoedig bleek, niet verhinderen dat de tijd in Nederland nog niet rijp was voor modder- en zwavelbaden, baden in staalwater en rustkuren (geen goede marketing gepleegd?). Men kwam niet in

drommen opdraven, de Nederlanders en buitenlanders die hier vakantie vierden. Ook een badkrant bracht geen verbetering en haalde zelfs de derde jaargang niet. Wat wel populair bleef was de verkoop van bronwater in flessen. Tot 1930 leverde de bron het Hollandia tafelwater.

Al spoedig werd het gebouw opengesteld voor concerten en andere festiviteiten. Het verwaarloosde hoe langer hoe meer en zelfs vergaderingen en tentoonstellingen konden de exploitatie niet redden. In 1932 werd het Brongebouw afgebroken, in 1935 volgde het badhuis en in 1939 de drinkhal.

In 1932 verrees op de plaats van het Brongebouw een Sportfondsenbad. Toch weer water, maar nu om in te zwemmen. Overigens is dit ook goed voor lichaam en geest.

In 1996 is ook dit bad weer afgebroken. Wat rest is een plek grond, overwoekerd door hoog onkruid. Wat ook rest is mijn bewijs van aandeel uit 1892 dat getuigt van initiatiefrijke voorvaderen, hun tijd evenwel te ver vooruit.

Bronnen (what's in a word!, red.):
Haarlem bij Gaslicht (B. Sliggers Jr.)
Ach lieve tijd (Waanders)

W. van den Brink

Uit: V.V.O.F. Mededelingenblad Nr. 4 van december 1996, blz. 3 - 4.